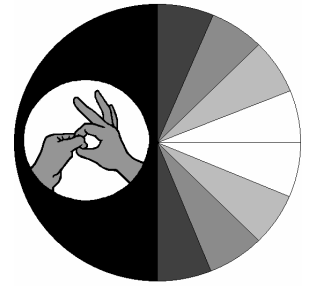

SYNHØR BLADET

LSHDB

Landsforbundet for Kombinert
Syns- og Hørselsheemmede / Døvblinde

31 ÅRGANG
#3 2022

SynHør bladet er LSHDB's
medlemsmagasin og blir utgitt 6 ganger i
året i trykt form, som punktskrift, som lydfil
og er tilgjengelig på nett på
www.lshdb.no

Les om Holmenkollstafetten: Achilles MIX lag kom
på 2. plass i årets stafett!

Haptisk i vinden: foredrag for elever, omtale i
aviser og forskningsprosjekt om haptisk
kommunikasjon

MEDLEMSSKAP

MELD DEG INN I LSHDB

Www.lshdb.no
eller
Kontakt kontor@lshdb.no

KONTAKT OSS

Landsforbundet for kombinert syns- og hørselshemmede / døvblinde

Epost: kontor@lshdb.no
Nettside: www.lshdb.no
TLF: 22 41 34 24
Mobil: 95 94 93 57

BESØK OSS

ADRESSE:
Skippergata 33
0154 Oslo

DAGLIG LEDER:
Karin Andvig

ÅPNINGSTIDER:

Kontoret er åpent annenhver onsdag, og hver torsdag og fredag. Kontoret ligger i 5. etasje.

BLADET

TILGANG:

Kontakt kontor@lshdb.no for å få tilgang på bladet i punkt, ren tekstfil eller lydfil.

TRYKK:

Rycon AS
Opplag 280

REDAKTØR:

Kaisa Markhus
Tlf: 97151746
E-post: kaisa@lshdb.no

FORSIDEBILDE:

Et par rusler gjennom duftende blomster i Botanisk hage på Tøyen i Oslo.
Tatt av: Kaisa Markhus

STYRET

LEDER

Åshild Johansen
Tlf: 402 34 452
E-post: aashild.lovise@ebnett.no

NESTLEDER

Kari Kristine Engan
Tlf: 413 34 244
E-post: ka-k-eng@online.no

STYREMEDLEM

Bibbi Hagerupsen
Tlf: 960 46 065
E-post: bibbih@online.no

STYREMEDLEM

Marius Aasand Larsen
Tlf: 468 29 830
E-post: ml1004@icloud.com

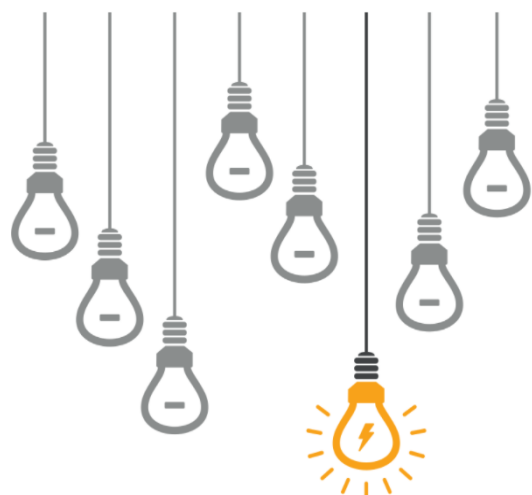
STYREMEDLEM

Ann Kristin Staberg
Tlf: 45054211
E-post: staberg1972.aks@gmail.com

1. VARAMEDLEM Sissel H. Markhus
2. VARAMEDLEM Dennis Thomassen

Innhold

Redaktøren	4
Styrets Hjørne	5
Det magiske øyeblikket - Holmenkollstafetten 2022	6
Foredrag om døvblindhet for elever på ÅI	11
Årsmøte LSHDB Telemark	12
Ressurskontorets informasjonsspalte	13
Haptisk prosjekt - av PhD student Laura Volpato	14
Utdrag fra artikkel i «The New Yorker»	18
Invitasjon til Videointervju «Ledsaging i aktivitet»	20
Oppfordring til tilbakemeldinger om BPA	21
Til Neste Gang	22

TIPSET:

Den 22.-28. Juli 2023 avholdes Verdenskonferansen for Døvblindhet i Ottawa, Canada. Temaet er «Globale forbindelser: Fremtiden i våre hender». Programmet for de fire dagene utvikles av Deaf-Blind Network of Ontario (DBNO), som er vertskap for arrangement, og de ønsker seg innlegg innen døvblindefeltet.

Har du et bidrag er fristen 1. juli i år.

Les mer på deres facebook arrangement eller på www.dovblindhet.no

Redaktøren

Kjære leser av SynHør bladet!

Kanskje er du medlem eller støttemedlem i LSHDB, kanskje har arbeidsplassen din SynHør bladet liggende i hylla eller kanskje du har plukket opp denne utgaven av medlemsbladet vårt av en annen grunn.

Uansett hvorfor du akkurat nå står med dette bladet i hendene dine, så håper jeg du bruker litt tid på å lese gjennom de mange spennende bidragene i denne utgaven av magasinet til LSHDB.

Det er nemlig med en god dose stolthet jeg kan melde om at vi har både andreplass-vinnere i Holmenkollstafetten, som for øvrig er verdens(!) største stafett, og vi kan presentere både forskningsprosjekter og omtale i internasjonale aviser om haptisk kommunikasjon - som jo kanskje kan sies å være et slags

eget språk, i hvert fall i følge «The New Yorker», som nettopp vi er flinkest på, og står i bresjen for å utvikle.

Antallet døvblinde i Norge er ikke så mange, men likevel får vi til store ting!

Rett rundt hjørnet kommer også sommertreffet vårt, med landsmøte og likepersonskurs. Det blir herlig å møtes igjen!

Husk å ta en kikk på oppfordringer og invitasjoner på de siste sidene. Det er nemlig så viktig med tilbakemeldinger på så mange områder som mulig, slik at deres stemme høres i det videre arbeidet for syns- og hørselshemmede / døvblinde.

Jeg ønsker dere alle god lesning og en god sommer!

Vennlig hilsen redaktøren

KAISA MARKHUS | kaisa@lshdb.no

STYRETS HJØRNE

Av Bibbi E. Hagerupsen

Kjære medlemmer og lesere!

Nå er det min tur å skrive noen ord i dette hjørnet. I skrivende stund sitter jeg på mitt kontor på Grensen 9 i den travle sommerbyen Oslo, mens det er skiftende vær med sol og regn, og temperaturen er behagelig.

Nå er vi kommet til juni, og er altså i sommermåned, noe som byr på forventninger og spennende ting som vil dukke opp foran oss.

Snart blir det duket for vårt populære og årlige sommertreff, denne gang i oljebyen; Stavanger, og per i dag har det kommet rundt 45 påmeldte. Det er kjempebra! Etter 2 år uten fysiske treff gjennom pandemien er det endelig på tide å få gjennomført vårt kjære sommertreff.

Vi skal ha landsmøte og likepersonkurs. Temaet blir drøfting om LSHDB og veien videre, der vi setter fokus på hva vi ønsker av LSHDB i fremtiden. Det skal bli spennende å se hva som vil dukke opp under gruppearbeidene på kurset. Vi skal også på båttur i

Lysefjorden, og vi håper vi blir heldige og får værgudene med oss denne dagen.

Jeg vil informere om at jeg har takket nei til gjenvalg som styremedlem og skal gå av på landsmøtet 28. juni. Jeg må virkelig si at jeg er takknemlig for å ha fått siddet i sentralstyret i tillegg sammen i 20 år. LSHDB er alltid i mitt hjerte, og gjennom årene i styret har jeg bidratt med og fått mye kunnskap, og det har jeg satt stor pris på.

Jeg er nå i en spesiell livssituasjon og har behov for en time-out eller pause fra styrearbeidet, men kan tenke meg å komme tilbake om noen år igjen.

Jeg må virkelig sende en stor TAKK til styret for det gode styrearbeidet som har vært. Det er selvsagt vemodig å forlate sentralstyret, men samtidig føler jeg det er på tide å gå av.

Jeg ønsker deg virkelig en GOD SOMMER!

Vennlig hilsen
Bibbi Hagerupsen
Styremedlem

DET MAGISKE ØYEBLIKKET!

HOLMENKOLLSTAFETTEN 2022

Skrevet av Berit R. Øie

Glatte joggesko, stive lårmuskler og hivende pust er resultatet av min etappe i år. Jeg nesten krabbet over fortauskanten etter at Magne Karlsen fikk stafettpinnen fra meg. Jeg hadde gjennomført etappe 3, bare 600 meter, men mine løpesteg var ute av trening og motivasjonen hadde ikke vært der før Holmenkollstafetten.

Men, som Bedir Yiyit alltid sier: Du kan gå din etappe, du trenger ikke å løpe.

Akkurat det er lettere sagt enn gjort. Da jeg fikk stafettpinnen fra Unni Mortensen, visste hverken jeg eller tolken hva klokken var. Vi hadde svermet rundt etappe 3 i tyve minutters tid og gikk til vekslingsområdet kl. 15.07. Ifølge planlagt tidsskjema skulle jeg få stafettpinnen kl. 15.19 og bruke fire minutter på etappe 3. Jeg sa til Bedir en uke før Holmenkoll-stafetten at det var utopisk å tenke seg det. Kanskje jeg klarte fem og et halvt minutt, men ikke fire minutter. Han smilte og svarte: Det viktigste er å delta, og å gjennomføre.

Holmenkollstafetten er en av verdens største stafetter med ca. 45.000 deltakere fordelt på ca. 3.000 stafettlag. Start ved Bislett for eliten er kl. 14.00. Bedrifter, idrettslag og andre starter kl. 15.00 ved St. Hanshaugen, hvor første etappe kommer frem til samme etappe som elitelaget utenfor Bislett. Etappe 2 går oppover Pilestredet til 3. etappe som

er forbi NRK Marienlyst, og slik går etappene etter hverandre forbi Universitetet Blindern, forbi Slemdal og oppover mot Besserud like før Holmenkollen, hvor den svinger ned mot Gressbanen, under Smedstadkrysset, gjennom Vigelandsparken, bortover Frogner langs Majorstuen, svinger mot Josefines gate rett til Bislett. Siste etappe 15 går gjennom Maratonporten til æresrunden inne på Bislett og den siste løperen er i mål. Totalt er løypen 18,6 kilometer.

Vårt stafettlag Achilles MIX startet kl. 15.10 og jeg skulle få pinnen kl. 15.19. Stafettlagets yngste deltaker, Albert Bolstad, er 14 år. Han løp første etappe sammen med sin far, før han leverte pinnen til Unni. I mellomtiden ventet jeg urolig og spurte tolken flere ganger: Ser du henne?

Jeg var urolig fordi det var lenge siden jeg hadde trent løping. Jeg hadde bare vandret lange skogsturer med hundene hjemme i Halden. Jeg tenkte at det var lenge siden sist jeg var sosial og deltok i noe fysisk aktivitet. Da er en etappe på Holmenkollstafetten en god start. Det er en bra plan, men ble det sånn?

Plutselig sier tolken: Jeg ser noe gult! Det er Unni. Hun kom raskt nærmere, og pinnen var i min hånd. Heiaropene haglet. Jeg løp. Ja, virkelig løp!

Nei nei, jeg må ta det roligere, tenkte jeg mens vi løp bortover sletten.

Før løpet hadde tolken og jeg gått gjennom etappe 3, og mellom oss holdt vi i min sammenbrettede blindestokk. Løypen er flat heldigvis, med en fartsdump midt i, en sving til venstre med en liten bakke ned, gjennom et kryss og så frem til neste veksling.

Mens vi løp bortover sletten, begynte jeg å pese og spurte tolken:

Ser du fartsdumpen?

Ja, vi nærmer oss.

Vi løp over kulen og videre bortover sletten. Melkesyren snek seg oppover lårmusklene mine. Nei, nå må jeg slakke farten, tenkte jeg. Det ble vanskeligere å puste og jeg måtte gå et par skritt. Tolken beskrev noe og svingte blindestokken sidelengs. Som om han slo bort noen store fluer foran oss. Det var et merkelig signal, jeg forstod ikke det, men sa: Nå løper vi igjen!

Vi nærmet oss svingen og jeg syntes bakken ned var mikroskopisk. Jeg slet med å puste, lårene begynte å bli stive, men jeg ville gjennomføre løpet. Tolken sa at han så vekslingen, ca. 150 meter igjen. Ja, dette måtte gå!

Så fikk Magne stafettpinnen, jeg dunket ham på ryggen og brølte navnet hans. Jeg sjanglet etter tolken, seg ned på alle fire på fortauet og spurte: Hva er klokken?

15.20.

Hva? Er klokken 15.20?

Jeg spratt opp på føttene, måtte ha mobilen min. Jeg fikk hjelp av tolken til å ringe opp Bedir. Han svarte etter to ring

og jeg skrek: Vi er fire minutter før tidsskjema!

Dette var utrolig å oppleve. Et magisk øyeblikk!

Spenningen er det som hører med i et stafettløp. Vi er 15 personer som skal føre frem stafettpinnen fra start til mål. Et teamarbeid som gir fellesskap, samarbeid og glede. Hvis alt går etter planen.

Ett år forsvant stafettpinnen. Den dukket opp igjen et annet sted, og det er en gåte hvor den hadde vært underveis.

En annen gang var en løper borte, personen kom ikke til sin etappe. Da måtte løperen som egentlig var ferdig fortsette å løpe til neste etappe. Det var et forferdelig slit, men hun tok ansvaret og leverte pinnen trygt videre.

En tredje gang var det en løper som tok feil retning, løpesystemet var så uklart og forvirrende at en måtte gjette seg til retningen. Men det gikk heldigvis bra, og stafettpinnen ble levert videre til riktig etappe.

Ja, ingen stafettløp er like, og hvordan ble det i år?

Etter løpet vandret tolkene og jeg innom en matbutikk og feiret gjennomføringen med en iskrem. Jeg ba om ettertolkning av løpet. Tolken beskrev hva som egentlig skjedde da han viftet med blindestokken under løpet. Noen andre kom løpende mot oss, og vi måtte svinge unna dem.

I alle dager? Var de også blinde?

Vi ruslet videre nedover mot Bislett. Strålene sol, sommervarme, blomster i

trærne og grønne gressplener.
Og sinnssykt masse folk! Det svermet overalt langs løypen og rundt Bislett. Jeg siktet mot vekslingsområdet fra etappe 14 til etappe 15. Der skulle vår egne kong Harald Vik vente sammen med sin trofaste Ivar Wigaard og en ledsager til. Harald er mitt idol, og jeg ønsket å klappe på ham og motivere ham til siste etappe. En vet jo aldri hvor lenge en må vente, uansett hvor godt planlagt tidsskjema er.
En gang hadde han ventet 1 time på stafettpinnen. Hvordan ble det i år?

Midt oppi svermen av folk fant tolkene Harald lett synlig med gul Achillestrøye. Selvsagt skulle vi være synlige! Jeg fikk snakket med ham, og forberedte dem på at kanskje stafettlaget virkelig holdt tids-skjema i år? Han tvilte, men skulle forberede seg. Tolkene og jeg stod like ved inngangspartiet til Maratonporten, for kanskje tolkene fikk et glimt av våre løpere?

Der er Bedir! Han løper inn nå!
Tolken ropte og tok bilder. Harald kom joggende etter, støttet av sine ledsagere. Bedir hadde løpt sin etappe 7, og deretter hadde han og ledsager Rune Jensen fulgt etter stafettpinnen resten av løypen. Jeg fikk også klappet på Arne Olav Løvik som gjennomførte etappe 14. Bra løpt av alle!

Resultatet var at Achilles MIX brukte 1 time og 47 minutter, og det er bra, det mener jeg. Vi deltakere har hver våre utfordringer for å kunne ha jevnlig trening hjemme. I år var det bare to stafettlag i gruppen funksjonshemmede. Team RP på første og Achilles MIX på andre plass. Jeg gratulerer begge!

Jeg synes dette var en flott helg. Fredag

møttes vi til felles middag og prat over bordene. Lørdag formiddag hadde vi en times foredrag av Magne Lunde, som fortalte om bilulykken som førte til at han ble blind. Alle hans planer ble snudd opp ned, både oppstarten av MediaLT og den fysiske treningen. Det var spennende å høre på ham.

Lørdag kveld var det selvsagt god festmiddag. Søndag viste Sissel Markhus oss Akerselva ved Nydalen, og det er blitt flott der nå.

Tusen takk til alle tolk-ledsagere for døvblinde og andre frivillige ledsagere. Uten dere hadde det ikke blitt noe løp for oss. En stor takk til Bedir for at han fortsatt står på for oss og klarte å gjennomføre Achilles sitt niende stafettløp. Så neste år folkens, da sees vi igjen!
13. mai 2023.

Etterord: Jeg kontaktet Alberts far om første etappe. Stephan skrev at arrangøren rotet litt med starttiden. Achilles MIX skulle starte kl 15.05 og da var Albert og Stephan klare. De løp svært raskt allikevel og feide Achilleslaget fremover gjennom hele runden rundt Holmenkollstafetten. Veldig bra innsats. Og min tid fra etappe 3? 3,46 på 600 meter. Jeg er fornøyd!

Deltakeroversikt:

1. Albert Bolstad og ledsager Stephan Bolstad
2. Unni Mortensen og ledsager Stine
3. Berit R. Øie og tolk/ledsager
4. Magne Karlsen og ledsager

5. Jarl Idar Karlsen og ledsager

6. Erik Nilsen og ledsager Rune Jensen

7. Bedir Yiyit og ledsager Rune Jensen

8. Kai Glenn Borgersen og ledsager

9. Solgun Granlund Storhaug og ledsager Kaisa Markhus

10. Kai Glenn Borgersen og ledsager

11. Johakim Owe Lindgren og tolk/
ledsager

12. Cor van der Lijcke og tolk/ledsager

13. Camilla Hansen og ledsager

14. Arne Olav Løvik og tolk/ledsager

Bilde 1 (s.9, nederst, venstre):
Bedir snakker med Solgunn i målområdet etter endt løp.

Bilde 2 (s.9 øverst, høyre):
En gjeng med løpere står tett og fokusert i vekslingsområdet og speider etter lagkameraten sin.

Bilde 3 (s.9 nederst, høyre):
Langbord med deltagere og tolker under Lørdagens middag.

Bilde 4 (s.10, øverst, venstre):
Solgunn og ledsager Kaisa smiler med tommel opp etter å ha løpt sin etappe.

Bilde 5 (s.10 nederst, venstre):
Cor kikker smilende på medaljen som Bedir har hengt rundt halsen hans etter endt løp.

Bilde 6 (s.10 øverst, høyre):
Målområdet inne på Bislett stadion med løpere fra ulike lag som passerer under den store, oppblåsbare målbuen.

Alle bilder: Kaisa Markhus

FOREDRAG OM DØVBLINDHET FOR ELEVENE PÅ ÅL FOLKEHØGSKOLE

Skrevet av Åshild Johansen

I vinter fikk jeg en forespørsel fra Ål folkehøyskole om jeg kunne holde forelesning om døvblinde, og da spesielt om døvblinde og kommunikasjon i tillegg til deres liv i hverdagen.

Det var til sammen 22 døve og hørende elever som skulle delta på dette prosjektet og jeg var virkelig spent på hvordan dette skulle gå.

Jeg reiste opp til Ål folkehøyskole etter påsken 2022 og foreleste i 3 dager. Litt nervøs var jeg jo, men også veldig spent. Elevene var derimot fantastiske og fulgte med «agurk»-øyne og syntes dette var meget spennende og interessant.

Underveis stilte de veldig mange spørsmål og lurte på hvordan i all verden jeg klarer å takle hverdagen som døvblind.

Programmet tok for seg Usher syndrom, dens progredierende egenskap, RP (Retinitis Pigmentosa) og kommunikasjon. I tillegg tok vi med hvordan døvblinde har forskjellige kommunikasjonsmetoder, for eksempel taktil kommunikasjon, haptiske signaler og punktskrift. De lærte også ledsagerteknikker og hvordan beskrive omgivelsene på

ryggen til hverandre.

De fikk også prøve Usher briller og ørepropper i forskjellige situasjoner som når de skulle ledsages, spise middag og oppfatte ting som skjer rundt dem.

Elevene synes dette var veldig interessant, spennende, litt skummelt, og ikke minst lærerikt! Noen ble til og med litt svimle og kvalme av opplevelsen.

Vi var ute å kastet ball til hverandre med Usher briller på. For mange av dem var dette ikke så lett, men de ga seg ikke og ville spille mer.

Jeg fikk mange fine tilbakemeldinger og spørsmål om å gjenta denne typen forelesning. Det får tiden vise, for det er både tøft og krevende å holde et slikt foredrag for meg. Mye tid gikk med på å svare på mange rare og morsomme spørsmål, men for min del var det også lærerikt å kommunisere med elevene.

Etter endt forelesning kunne elevene slå fast at de kunne tenke seg å være tolk-ledsager for døvblinde og jeg oppfordret alle til å gjøre det etter endt utdanning.

ÅRSMØTE LSHDB TELEMARK

Skrevet av Bjørn Egil Hammerlund

Det 16. ordinære årsmøte i LSHDB Telemark ble holdt lørdag 26. mars 2022, på Døves Hus i Porsgrunn.

Leder Per Jonassen åpnet årsmøtet og ønsket alle velkommen. Marie Drægni ble valgt til møteleder. Det var 2 medlemmer og 3 familie-medlemmer med stemmerett, i tillegg til 8 støttemedlemmer med tale- og forslagsrett tilstede.

Innkallingen og sakslisten ble godkjent.

Referent ble Bjørn Egil Hammerlund. Til å undertegne protokollen ble Mette Kari Hjelen og Lillian Hartvedt valgt.

Årsmeldingen ble gjennomgått punkt for punkt. Bjørn Egil Hammerlund opplyste på punkt 1 Foreningen, hvor det står at vi er medlem av FFO Telemark. Han har kontaktet FFO Telemark for å etterlyse kontingentkrav. Han fikk til svar at det er LSHDB sentralt som betaler kontingenten.

På oversikt over medlemmer, var det ønskelig med tabell som viste økning eller nedgang av medlemmer og støttemedlemmer. Regnskapet for 2020 og 2021 ble godkjent.

Det forelå ingen saker fra medlemmene. Det kom heller ikke saker på årsmøtet. Valget ga følgende resultat:

Leder: Odd Paulsen
Ny styremedlemmer: Per Jonassen og Bjørn Egil Hammerlund
Bjørn Egil Hammerlund fortsetter som kasserer.
Andre valg utgår, da LSHDB ikke lenger har representantmøte, men landsmøte hvert år.
Bjørn Arnesen ble gjenvalgt som revisor. Valgkomite ble Mette Kari Hjelen og Marie Drægni som vara.

Etter årsmøtet var det sosialt samvær med pizza.

Bjørn Egil Hammerlund,
Referent

RESSURSKONTORETS INFORMASJONSSPALTE

Innlegget fra ressurskontoret i dette nummeret er satt sammen av tre innsendte brev med informasjon, som alle omhandler prosessen med appen «NAV Tolkebestilling».

Vi i NAV har i en periode jobbet for å finne en løsning for turnus på tolketjenesten i Vest-Viken. Dette har vi gjort i samarbeid med brukerrepresentanter og tolker ansatt på hjelpemiddelsentralen i Vest-Viken.

Gjennom dette arbeidet er det satt fokus på viktigheten av at innbyggerne som benytter tolketjenesten vet hvilket tilbud vi har. Vi ønsker derfor å spre budskapet i så stor utstrekning som mulig til innbyggerne i Vest-Viken.

Tolketjenesten i Vest-Viken starter med turnus.

Tolketjenesten ved NAV Hjelpemiddelsentral Vest-Viken vil fra og med 23. mai 2022 har to fast ansatte tolker i turnus hver mandag og torsdag frem til kl. 21.30, med unntak av i ferieperioder som påske, sommer og jul. Vi håper du vil oppleve at det er enklere å få tolk på kveldstid disse dagene. Vi tar gjerne imot din bestilling på tolkebestilling.nav.no eller dersom du har vedtak på tolkehjelp; last ned vår nye App NAV Tolkebestilling.

App for tolkebestillinger

Den 7. april 2022 ble det tilgjengelig en tolkebestillings-app for innbyggere som har vedtak på tolketjenester. Appen kan lastes ned fra Google Play eller App Store, og heter «NAV Tolkebestilling».

Slik gjør du:

- Last ned appen på din mobiltelefon
- Logg på med BankID
- Aktivere fingeravtrykk, ansiktsgjenkjenning eller kode for pålogging.

Om du ikke bruker appen på 30 dager må du logge deg inn med BankID på nytt. Vi anbefaler at du ikke trykker "Logg ut" i appen, da må du igjen logge deg inn med BankID.

De som har laget appen har samarbeidet med noen personer med døvblindhet for best mulig tilpasning. Vi oppfordrer til å få opplæring i appen eller prøve den på egenhånd. Den gir en unik mulighet til å følge med på egne tolkebestillinger.

Vi vil presisere at du alltid vil ha mulighet til å kontakte tolketjenesten på e-post, telefon eller sms.

Ta kontakt med din lokale tolketjeneste dersom du har spørsmål knyttet til tolkebestillings-appen.

Dersom du ønsker kontakt med Ressurskontoret for tolke- og ledsagertjenester kan vi nås på e-post: tolkledsager@nav.no eller telefon 40602784.

Med hilsen
Lise Weggersen,
seniorrådgiver NAV
Hjelpemiddelsentral
Vest-Viken

HAPTISK PROSJEKT

Skrevet av Laura Volpato, oversatt av Kaisa Markhus

Et prosjekt for å samle og standardisere haptiske signaler i Italia.

Jeg heter Laura Volpato og er PhD student ved NTNU i Norge. Bildet på denne siden viser hvordan jeg ser ut. Jeg er hørende og seende og kommer fra Ca' Foscari Universitetet i Venezia i Italia. Der har jeg spesialisert meg i tegnspråktolking og tolking for døvblinde. Jeg kommer nå til å bruke en måned her i Trondheim under veiledning av professor Eli Raanes og Sigrid Berge, for å utdype min kunnskap om sosial haptisk kommunikasjon i tolkede samtaler blant døvblinde.

I denne artikkelen til SynHør bladet skal jeg bidra med en kort introduksjon om sosial haptisk kommunikasjon, og jeg vil gå kort inn på prosjektet som jeg er involvert i, i tillegg til et generelt overblikk over de landene som allerede bruker haptisk kommunikasjon. Deretter vil jeg fortelle litt om haptisk kommunikasjon i Italia, og til slutt vil jeg forklare hvordan vi jobber med sosial haptisk kommunikasjon i Italia.

Som du sikkert allerede vet så er sosial haptisk kommunikasjon (ofte kalt kun haptisk kommunikasjon), en metode for å kommunisere relevant auditiv eller visuell informasjon gjennom berøring på kroppen. Det består av berørings-

signaler som vanligvis utføres på ryggen, armene, knærne (dersom man sitter), på hendene og av og til også på føttene.

Haptisk kommunikasjon er spesielt nyttig for personer med døvblindhet, som ofte opplever å gå glipp av informasjon om omgivelsene og den sosiale konteksten de interagerer med. Noen ler, noen forlater rommet, en telefon ringer, det dukker et bilde opp på skjermen, hvor i rommet finnes det ledige stoler – i ulike situasjoner kan slik informasjon være avgjørende for å muliggjøre fullstendig deltakelse på for eksempel en forelesning eller lignede.

Haptisk kommunikasjon er ikke ment å fungere som en substitutt for andre

kommunikasjonsformer, slik som for eksempel taktilt tegnspråk. I stedet er det ment å være en ekstra kilde til informasjon.

Akkurat nå jobber jeg med et Erasmus+ prosjekt som heter "sosial-haptiske tegn for syns- og hørselshemmede i utdanning". Målet med prosjektet er å samle haptiske signaler som blir brukt i Estland, Italia, Portugal og Sverige, og deretter gjøre de tilgjengelige gjennom en online ordbok. Prosjektet varer i 3 år, med midler fra EU-kommisjonen og fokus på sosial haptisk kommunikasjon.

For hvert haptiske signal vil ordboken inneholde: betydningen av signalet, en video og et stillbilde som begge viser hvordan man utfører signalet på den relevante delen av kroppen (for eksempel på ryggen), i tillegg til skriftlige instruksjoner og et bilde som viser hvordan man kan overføre signalet til andre deler av kroppen.

Ordboka vil bli synlig på nettsiden <https://spreadthesign.com/> på et eget område dedikert til haptisk kommunikasjon.

Prosjektet vil stå klart i Desember 2022.

Sosial haptisk kommunikasjon har blitt brukt og lært bort i flere tiår i de nordiske landene. Det ble utviklet og spredt takket være bidrag fra både mange døvblinde, og hørende og seende personer. På tidlig 90-tallet, i Norge, startet Trine Næss sammen med hennes tolker Hildebjørg Karlsen Bjørge, Kathrine Goborg og Magni Øverås, samt det lokale døvblind-miljøet, å samle og

standardisere haptiske signaler. I samme periode i Finland bidro Riitta Lahtinen og Russ Palmer til forskning og utvikling av sosial haptisk kommunikasjon, i tillegg til en beskrivelse av grammatikk innen berøring. Deretter hjalp de til å spre haptisk kommunikasjon i andre land også, blant annet til ulike døvblind miljøer. I Sverige ble sosial haptisk kommunikasjon studert og utviklet med hjelp av Linda Eriksson (døvblind) og Karin H Johansson (tolk). I Danmark bidro landsforbundet for døvblinde til innsamlingen av deres egne haptiske ordbok som har blitt publisert i to utgaver; den første i 2013 og deretter i 2018. I Nederland skjer det også en utvikling av deres egne, standardiserte samling av haptiske signaler gjennom et prosjekt hvor flere ulike organisasjoner er involvert.

Sosial haptisk kommunikasjon er sporadisk brukt i Italia. Noen døvblinde bruker det hjemme med familie eller partnere, men det er ingen samling av italiensk haptisk kommunikasjon, og metoder for haptisk kommunikasjon blir ikke lært bort til tolker eller gjennom kurs for døvblinde. I tillegg, avhengig av hvor langt et tolkeoppdrag er, arbeider tolker sjeldent i par, men heller som oftest alene. Dette betyr færre muligheter til å utvikle og bruke haptisk simultant med for eksempel taktilt tegnspråk. En annen faktor som muligens har forhindret utviklingen av haptisk kommunikasjon i Italia er at dersom den døvblinde personen mottar og kommuniserer informasjon gjennom tale-

språk, blir det sjelden innhentet tolker for å benytte supplerende kommunikasjon.

På bildet på denne siden vises et italiensk haptisk signal som betyr «velsmakende». Pekefingeren berører og presser armen på mottageren imens den vrir seg frem og tilbake et par ganger helt til mottakeren gir tilbakemelding om at «ja, jeg har forstått». Det kan bli brukt dersom personer spiser sammen og ønsker å komplimentere maten på en positiv måte. Dette er nemlig noe Italianere ofte gjør når de deler et måltid sammen! Faktisk så stammer dette haptiske signalet fra en håndbevegelse som vanligvis brukes blant hørende, som utføres på samme måte men med pekefingeren mot sitt eget kinn. Dette kroppsspråket er også et tegn på tegnspråk i Italia, utført på samme måte som hørende ville gjort det, pekefinger mot kinn.

Signalet kan utføres på armen, kneet eller ryggen avhengig av hvor du sitter i

forhold til den døvblinde. Men i det haptiske signalet utføres rotasjonen av pekefingeren lengre og presset er større enn tegnet som brukes mot ens eget kinn blant hørende og på tegnspråk, fordi signalet trenger å være tydeligere når det utføres på andre området enn ansiktet (altså arm, kne eller rygg).

Erasmus+ prosjektet representerer en mulighet til å jobbe med å samle inn og standardisere Italienske haptiske signaler. Ca' Foscari universitetet i Venezia samarbeider med stiftelsen «Lega del Filo d'Oro» i innsamlingen av haptiske signaler. Denne stiftelsen er en ideell organisasjon som arbeider for å assistere og tilby rehabilitering for døvblinde og multi-funksjonshemmede personer i Italia.

Sammen med en gruppe døvblinde voksne, jobber jeg med å samle inn de haptiske signalene som de allerede bruker i hjemmet, standardisere dem og

sammen skaper vi nye signaler der det trengs. Gjennom pandemien hadde vi store vanskeligheter med å arbeide med dette, men vi fant en måte å fortsette arbeidet vårt på gjennom nettmøter.

Hver og en av de døvblinde personene arbeidet sammen med en kontaktperson (for eksempel et familiemedlem, en tolk eller en frivillig) før vi diskuterte og prøvde ut de haptiske signalene gjennom jevnlig møter på Zoom. Denne sommeren skal en gruppe med døvblinde møtes, inkludert de personene som har vært med i dette arbeidet med å utvikle nye haptiske signaler. Sammen vil vi teste ut de signalene som vi har utarbeidet.

Både prosjektansvarlige og deltagere håper at den haptiske ordboken blir brukt av mange for å lære seg haptisk kommunikasjon. Vi håper også på å kunne utvikle den videre til å også inkludere haptisk kommunikasjon fra flere europeiske land.

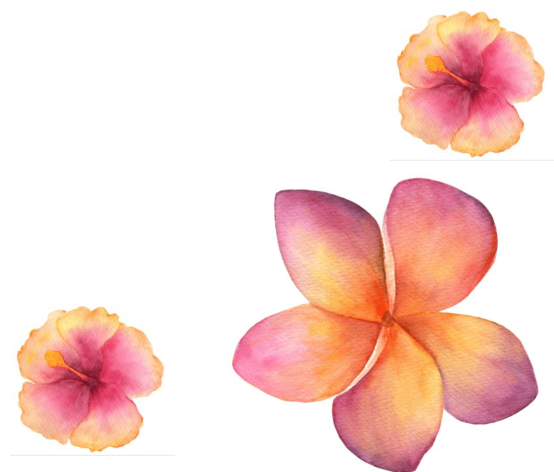
Det å være i Norge imens jeg arbeider med dette prosjektet er en unik mulighet til å lære mer om sosial haptisk kommunikasjon, og jeg er veldig takknemlig for alle de jeg har fått møte og kommer til å møte og det jeg får lære fra dere.

For mer informasjon om Erasmus+ prosjektet kan du besøke nettsiden <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/detail/s/2019-1-SE01-KA201-060404>.

I tillegg blir det lagt ut mer detaljert informasjon fra og med desember 2022 på nettsiden <https://spreadthesign.com/>.

Bilde 1 (på side 14): Viser en jente med mørkt blondt, langt hår som har på runde briller, en oransje genser og smiler bredt.

Bilde 2 (på side 16): Det Italienske haptiske signalet for «velsmakende»; Illustrasjon av et italiensk haptisk signal som blir demonstrert av to damer med svarte gensere. De står etter hverandre, begge sidelengs med overkroppen fremover, slik at man ser siden av kroppene deres. Den fremste holder armene rett ned, og den bakerste bruker pekefingeren sin mot skulderen til damen foran.

UTDRAG FRA «The New Yorker»

Skrevet av Kaisa Markhus

Den 12. Mai 2022 publiserte nett-avisen «The New Yorker» en lang og interessant artikkel om utviklingen av taktil og haptisk kommunikasjon.

Artikkelen er skrevet på Engelsk og startet med en vakker illustrasjon av flere hender som møtes, samt overskriften som kan oversettes til: «Døvblinde samfunn er muligens i ferd med å utvikle et nytt språk basert på berøring».

Det er en ganske lang artikkel, hvor mye av artikkelen diskuterer hvordan utviklingen av et språk kan utfolde og utvikle seg når det florerer i et miljø med mange døvblinde på samme sted. Når en majoritet bruker språket, blir det levende og oppdateres. I tillegg blir anseelsen av språket, eller statusen av bruken av språket, styrket. Når også flere ikke-døvblinde lærer seg språket vil det naturlig styrke inkluderingen av døvblinde i miljøet.

Overskriften til artikkelen og gjennomgangen av historien til

hvordan haptisk språk har utviklet seg, bærer kanskje preg av å være noe utdatert eller selvsagt for de av oss som allerede har brukt eller kjent til haptisk kommunikasjon i flere tiår. Overskriften er et eksempel, da vi jo i Norge har brukt haptisk kommunikasjon en så lang stund at relativt standardiserte kurs er tilgjengelig og allerede har vært det i flere år nå.

Likevel er det spennende å lese om utviklingen til haptisk kommunikasjon rundt omkring i verden og hvordan Clark, en døvblind person som blir fulgt gjennom artikkelen, forteller at han opplevde at det haptiske språket fikk en styrket posisjon gjennom at døvblinde i noen miljøer i USA ble mer stolte av å bruke haptisk kommunikasjon og ikke bare støttet seg til taktil kommunikasjon. Han beskriver at det i den første perioden var klumsete og litt komisk, fordi man prøvde ut alle mulige haptiske signaler, men at dette bidro til at man rask fant ut hva som var nyttig å ta med seg videre.

Artikkelen nevner flere betydnings-

fulle personer som har hatt en viktig rolle i utviklingen av haptisk kommunikasjon. Dermed er selvfølgelig Helen Keller nevnt, men også en annen kjent dame, nemlig Trine Næss som kanskje flere av leserne kjente eller husker godt.

Utdraget fra artikkelen, oversatt til Norsk, som omhandler Trines bidrag til den historiske utviklingen av haptisk kommunikasjon kommer her:

«I dag kommuniserer noen døvblinde muntlig, mange bruker høreapparat eller cochlea implantat, noe som kun gir delvis tilgang til å fullstendig oppfatte kommunikasjon gjennom tale.

Taktilt tegnspråk er også brukt, men dette gir likevel noen problemer med forståelse av hva

som kommuniseres. En studie i 1995 fant ut at døvblinde kun fikk med seg så lite som 60% av en setning som ble kommunisert gjennom taktilt tegnspråk.

Ulike systemer har blitt utviklet for å forbedre taktil kommunikasjon. På 90-tallet var Trine Næss, en døvblind Norsk dame, bidragsyter til å standardisere haptiske signaler; et system bestående av en samling vanlige ord basert på berøring. Elleve signaler for farger, åtte for drikker.»

Videre i artikkelen beskriver Clark hvordan han ønsket å gjøre bryllupsdagen sin så basert på berøringssansen som mulig. De arrangerte et taktilt bryllup der alle gjestene var barbeinte, og brudeparet gikk opp midtgangen gjennom gjestene som hadde

THE
NEW YORKER

Newsletter Sign In

NEW YORKER FAVORITES The Maraschino Mogul's Secret Life Marie Antoinette's Closet The End of Ice F. Scott Fitzgerald in Hollywood

ANNALS OF INQUIRY

DEAFBLIND COMMUNITIES MAY BE CREATING A NEW LANGUAGE OF TOUCH

Protactile began as a movement for autonomy and a system of tactile communication. Now, some linguists argue, it is becoming a language of its own.

By Andrew Leland

May 12, 2022

Illustration by Nicholas Konrad / The New Yorker; Source photographs from Getty

samlet seg tett i tett for at de skulle få en taktil opplevelse av også dette øyeblikket i livet.

Til middag ble det servert sushi som fingermat slik at gjestene også fikk en taktil opplevelse og i tillegg kunne ha en hånd fri til å fortsette samtaler imens de spiste.

En ganske inspirerende idè, i hvert fall en spennende måte å involvere flere i å få en opplevelse av taktil kommunikasjon.

Artikkelen kan leses i sin helhet på nett.

<https://www.newyorker.com/culture/annals-of-inquiry/deafblind-communities-may-be-creating-a-new-language-of-touch>

INVITASJON TIL VINDEOINTERVJU: LEDSAGING I AKTIVITET

Vi er fra Nav Tolketjenesten Rogaland, og skal lage en video som skal bidra til kompetanseheving på området «Ledsaging i aktivitet».

Vårt fokus er døvblinde som bruker tolk/ledsager eller andre hjelpemidler i forskjellige aktiviteter.

Vi ser etter deg som er fysisk aktiv og bruker eller har brukt ledsagertjeneste. Alt fra løping, svømming, lagidrett, sykling, vinteridrett, turgåing og så videre er av interesse.

Vi vil stille deg noen spørsmål som skal filmes og om mulig ønsker vi å filme selve utførelsen av ledsagingen, enten med egen tolk, eller at vi stiller opp.

Virker dette spennende?

Ta kontakt for mer informasjon eller spørsmål:

Mail: tina-yumin.sjolie@nav.no

Mail: eivorettaasgrnoien@nav.no

TILBAKEMELDINGER OM BPA

Oppfordring fra LSHDB og Norges Døveforbund

Vi vet at mange døve og døvblinde er brukere av BPA-ordningen, både med positive og mindre positive erfaringer.

Nå har vi faktisk mulighet til å endre denne ordningen for det bedre! Begge organisasjonene våre har en viss overlapp av medlemmers interesser da vi begge har døve og døvblinde medlemmer. Vi tenkte derfor at det vil være en god ide med et samarbeid. Jo flere som står sammen jo sterkere er vi!

Vi lurer på hvilke erfaringer dere har i forbindelse med BPA-ordningen som kan være aktuelle å trekke frem i «Høring NOU 2021:11 Selvstyrt er velstyrt» slik at vi kan være med å støtte deres budskap.

Noen av forholdene som vi kommer til å særlig vektlegge er:

- At ordningen er kommunalt styrt og at det tilbudet du faktisk får vil variere ut ifra hvor du bor.
- At det er uklart hvorvidt

tegnspråkopplæring skal tas av den avsatte tiden.

- Mangel på kompetanse hos saksbehandlere om hvilke utfordringer døve og døvblinde har, noe som gjør at mange søknader blir avvist på feil grunnlag eller at de ikke får tilstrekkelig med timer. For eksempel har vi sett at kommunen ikke alltid vil la BPA-brukere bruke BPA sin om natten når de har vært innlagt på sykehus.
- Fjerne aldersbegrensningen slik at også de over 67 år får den.

Til de av dere som bruker BPA; vi vil gjerne ha tilbakemeldinger angående BPA ordningen slik at vi bedre kan forstå hva som fungerer og hva som ikke fungerer i arbeidet vårt fremover.

Vennlig hilsen:

Sindre Svindal
v/ Norges Døveforbund,
Interessepolitisk medarbeider
&
Karin Andvig
v/ LSHDB,
Daglig leder

FRIST FOR INNSENDING AV STOFF TIL
NESTE NUMMER:
18. AUGUST (OG GJERNE LITT FØR)

TIL NESTE GANG

23. JUNI

St. hans aften

01. JULI

Frist for å sende inn bidrag til
Verdenskonferansen for Døvblinde i Canada i
2023

27.JUNI– 03.JULI

LSHDBs sommertreff i Stavanger

20. JULI

Verdens Sjakkdag

24.-25. August

Eikholtkonferansen - Tema: psykisk helse

Ca 26. AUGUST

Neste nummer av SynHør bladet havner i
postkassa

 <p>ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE</p> <p>Bakketeigen 51, 3570 ÅL Tlf. 32 08 26 00</p>	<p>REMA 1000 LIERSTRANDA Tlf. 32 84 94 90</p>	<p>Borge Installasjon AS Semsveien 46 3302 HOKKSUND Tlf. 32 25 01 00</p>	<p>Specsavers® Optikk Aslak Bolts gate 48 2316 HAMAR Tlf. 62 52 34 80</p>
<p>Fagernes Optiske AS Jernbanevegen 6 • 2900 Fagernes 61 36 02 86 • fagernes.optiske@allianceoptikk.no</p>		<p>Rådgivningskontoret for hørselshemmede Kabelg 2 (5. etg) Økern 0509 OSLO Tlf. 23 47 85 00</p>	<p>MH Graving AS Haualandmarka 3B 4321 SANDNES Tlf. 919 13 787</p>
<p> Kongsberg Bandasje HELSEARTIKLER Kirkegata 9 A, 3616 KONGSBERG Tlf. 32 73 63 75</p>	<p> Birkeland Elektro AS Støget 74, 4760 BIRKELAND Tlf. 37 27 61 08</p>	<p>Voss Olje Strandav. 62 5700 VOSS Tlf. 56 51 34 50</p>	<p>interoptik Optiker Ramstad Din leverandør av merkevarer</p> <p></p> <p>8400 SORTLAND Tlf. 76 12 21 62</p> <p> BETANIEN HOSPITAL SKIEN Bj. Bjørnsonssgt. 6 3722 SKIEN Tlf. 35 90 07 00</p>

RETURADRESSE

LSHDB (Landsforbundet for kombinert
Syns- og Hørselshemmede / Døvblinde),
SKIPPERGATA 33
0154 OSLO

LSHDB SENTRALSTYRE 2021-2022

FORBUNDSLEDER

Åshild Johansen

NESTLEDER

Kari Kristine Engan

STYREMEDLEMMER

Bibbi Hagerupsen
Ann Kristin Staberg
Marius Aasand Larsen

VARAMEDLEMMER

Sissel H. Markhus
Dennis Thomassen